

แนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศของประเทศไทย
Solution Guideline of Political Violence problem
in Thailand

ธีรรัตน์ กัปโก, และชัยรัตน์ มาสอน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

อารดา ชัยเสนา และลักขณา อินทร์ปิ้ง

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

บทคัดย่อ

สาเหตุสำคัญของมลพิษทางอากาศ เกิดขึ้นจาก ความต้องการอำนาจและผลประโยชน์
วิธีการในการจัดการมลพิษทางอากาศที่คิดว่าเหมาะสมในการแก้ปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันนั้น
ต้องนำวิธีการหลายๆ วิธีมาบูรณาการ ส่วนด้านพฤติกรรมในการจัดการมลพิษทางอากาศที่ผ่านมา
คือ การเอาชนะ ส่วนปัญหาในด้านความไว้วางใจในตัวบุคคลส่งผลกระทบมาก และแนวทาง
ในการแก้ปัญหามลพิษทางอากาศควรนำเสนอวิธีมาใช้ โดยยึดหลักของนิติธรรม นิติรัฐ หลักความยุติธรรม
ความมีคุณธรรม และจริยธรรม โดยความร่วมมือทั้งภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกๆ ฝ่าย

คำสำคัญ : มลพิษทางอากาศ, การแก้ปัญหามลพิษทางอากาศ, แนวทาง

Abstract

Major causes of violence arise from the need for power and benefits. The approach to managing violence is considered appropriate in addressing current violence. Must take several methods. How to integrate Behaviors in the management of violence are the overcoming of the problem of trust in the person is very affect. And how to solve the problem should be used peacefully. Based on the rule of law, the state, the principle of justice. Morality and ethics by cooperation between the government and all stakeholders.

Keywords : Violence, Solution of problem, Guideline

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมซึ่งอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ด้วยเหตุผลสำคัญคือ **ประการแรก** ความจำเป็นที่ต้องรักษาตัวรอด รวมพลังกำลังต่อสู้กับเผ่าพันธุ์อื่นที่อาจจะมาทำลายเผ่าพันธุ์ของตน ประการต่อมา มีความจำเป็นต้องรวมกำลังเข้าทำงานที่ใช้กำลังของคนเพียงคนเดียวหรือจำนวนน้อยทำไม่ได้ เช่น การล่าสัตว์ใหญ่เป็นอาหาร ล่ากวาง ล่าวัวกระทิง ล่าปลาวาฬ นอกจากนั้นการก่อสร้างในชุมชน เช่น สะพานข้ามแม่น้ำ กำแพง หรือรั้วป้องกันสัตว์ร้าย หรือมนุษย์ต่างเผ่า แม้กระทั่งที่อยู่อาศัยขนาดใหญ่ก็ต้องใช้ความร่วมมือจากคนกลุ่มใหญ่ ประการสุดท้าย มีความจำเป็นทางจิตวิทยาที่มนุษย์จะต้องอยู่รวมกันเพื่อให้เกิดความอุ่นใจ เนื่องจากการเป็นสัตว์สังคมก็ต้องการหาเพื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้สึกที่เป็นชุมชนเป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นพวกเดียวกัน เป็นเครือญาติ เป็นครอบครัว

แต่เมื่อมนุษย์อยู่กันเป็นกลุ่มในลักษณะของสัตว์สังคม และท่ามกลางทรัพยากรที่จำกัดก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีความขัดแย้ง ความขัดแย้งในสังคมมนุษย์แยกแยะได้ 4 ประการใหญ่ๆ คือ 1. ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เริ่มต้นจากการแบ่งอาหารที่ได้จากการล่า ใครควรจะได้สัดส่วนเท่าไร มากน้อยเพียงใด จะมีความขัดแย้งเกิดขึ้น ซึ่งในเบื้องต้นก็มักจะตัดสินกันโดยใช้พลังกำลัง ผู้แข็งแรงที่สุดจะได้จำนวนอาหารมากที่สุด 2.ความขัดแย้งในแง่ของสถานะทางสังคม ในสังคมมนุษย์จะมีความแตกต่างกันในเรื่องเกียรติและศักดิ์ศรี ผู้ซึ่งอยู่ในฐานะได้เปรียบก็จะตั้งตนเองเป็นผู้อยู่ในฐานะสูงกว่า มีโอกาสได้อาศัยอยู่ในถ้ำที่ใหญ่โตกว่าและสะดวกสบายกว่า 3. ความขัดแย้งในเรื่องของอำนาจ ใครเป็นผู้มีอำนาจในการจัดการกับทรัพยากร ใครเป็นผู้มีอำนาจในการตั้งกฎเกณฑ์ต่างๆ ขึ้นมา อันนี้เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ 4. นอกจาก 3 ประการดังกล่าวแล้ว ก็อาจมีความขัดแย้งในเรื่องของนามธรรม เช่น ฝ่ายหนึ่งต้องการให้ปล่อยต้นไม้ใหญ่ไว้หน้าปากถ้ำเพราะมีร่มเงาและความสวยงาม อีกฝ่ายหนึ่งต้องการตัดทิ้งเพื่อจะได้รับแสงแดดมากกว่าเดิม ความขัดแย้งในเรื่องนี้เป็นความขัดแย้งในทางนามธรรมและค่านิยม แต่ก็อาจจะมีสำคัญพอๆ กับความขัดแย้งใน 3 ประการแรก หรือในบางกรณีอาจจะมีสำคัญมากกว่าเสียด้วยซ้ำ (ลิซิท จีรเวคิน, 2552)

เมื่อความขัดแย้งเกิดขึ้นต้องมีการหาข้อยุติ ซึ่งในเบื้องต้นก็อาจจะใช้กำลังเข้าต่อสู้กัน ฝ่ายชนะก็จะเป็นผู้กุมอำนาจและเริ่มจัดกฎเกณฑ์ต่างๆ เกี่ยวกับตัวแปร 4 ตัวที่กล่าวมาเบื้องต้น กลุ่มบุคคลซึ่งส่วนใหญ่จะมีหัวหน้าที่แข็งแรงที่สุดซึ่งเป็นผู้หน้านั้นจะเป็นคณะ

บุคคลที่จัดระเบียบสังคมขึ้น อันรวมไปถึงการจัดแจงถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สถานะทางสังคม การแจกแจงเรื่องอำนาจ รวมตลอดทั้งการกำหนดค่านิยมที่สมาชิกทุกคนจะถือตาม ทันทิที่ปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดขึ้น นั่นคือ การเกิดขึ้นของสิ่งที่เรียกว่า รัฐ (state) รัฐคือระเบียบการเมือง (political order) ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นเสาหลักของการอยู่ร่วมกันในชุมชนมนุษย์

วิวัฒนาการจากมนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์สังคมและอยู่ร่วมกันเป็นสังคม จนนำมาสู่การเป็นรัฐนี้เป็นวิวัฒนาการที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีตจนถึงยุคปัจจุบัน รัฐโดยมีผู้ใช้อำนาจรัฐที่ปัจจุบันเรียกว่า รัฐบาล ได้แก่ คณะบุคคลซึ่งมีอำนาจเหนือกว่าคนทั่วๆ ไปจะทำหน้าที่ในการตั้งกฎระเบียบด้วยการออกกฎหมาย โดยมีสภาพบังคับสำหรับผู้ละเมิด มีอำนาจในการให้คุณให้โทษกับคนในสังคม การจัดระเบียบเช่นนี้คือการก่อตั้งระเบียบทางการเมือง ดังนั้น รัฐในแง่ของนามธรรมก็คือระเบียบของการเมืองที่ชุมชนยอมรับมาใช้เป็นกลไกเพื่อการอยู่ร่วมกันเอื้ออำนวยต่อกัน

การได้มาซึ่งอำนาจรัฐจะต้องมีความชอบธรรม (legitimacy) หมายความว่า เป็นที่ยอมรับของคนที่อยู่ในชุมชนภายใต้ระเบียบการเมืองนั้นๆ ความชอบธรรมอาจเกิดจากการใช้กำลังในเบื้องต้น ความชอบธรรมในส่วนนี้มีพื้นฐานมาจากความกลัว จนถึงจุดๆ หนึ่งก็อาจจะกลายเป็นประเพณี เช่น การสืบทอดอำนาจจากพ่อไปสู่ลูก จากลูกไปสู่หลาน ซึ่งแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) เรียกว่า traditional authority นอกจากนี้ที่กล่าวมาก็มีความชอบธรรมที่ถือว่าสอดคล้องกับกฎหมายและความมีเหตุมีผล (legal-rational authority) เช่น ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย มีการเลือกตั้ง มีกฎหมายของการได้มาซึ่งอำนาจ เหตุผลสำคัญก็คือ ผู้ปกครองต้องผ่านการเลือกตั้งโดยผู้อยู่ใต้ปกครอง เท่ากับการได้มาซึ่งอำนาจจากประชาชน ดังนั้นผู้ซึ่งชนะการเลือกตั้งก็จะมี ความชอบธรรมตามกฎหมายและความมีเหตุมีผล (แก้ววิบูลย์ แสงพลสิทธิ์, 2560)

ความชอบธรรมในส่วนที่สามของอำนาจจะขึ้นอยู่กับตัวบุคคลซึ่งคนทั่วไปเชื่อว่ามีบุญญาธิการที่จะมาแก้ปัญหาสังคม บุคคลดังกล่าวนี้บางครั้งถูกเรียกว่า “อัศวินม้าขาว” มักจะปรากฏขึ้นเมื่ออำนาจจากประเพณี กฎหมายและความมีเหตุมีผลล่มสลาย กล่าวคือความชอบธรรมที่มาจากสิ่งที่เป็นนามธรรม ประเพณีที่สืบทอดหรือกฎหมาย และความมีเหตุมีผลในลักษณะนามธรรมนั้นมาอยู่ที่ตัวบุคคลที่มองเห็นได้อย่างชัดเจน แต่ขณะเดียวกัน บุคคลนั้นก็มิคุณลักษณะที่เป็นนามธรรม คือความเชื่อของประชาชนที่เชื่อว่าบุคคลผู้นั้น

สามารถแก้ไขปัญหาและเป็นที่พึ่งของประชาชนได้ (charismatic leader) ซึ่งมีอำนาจจาก charismatic authority

หากมองในมิติทางการเมืองจะพบว่าสังคมไทยปัจจุบันยังไม่มีความสมานฉันท์ ประชาชนไม่กล้าแสดงความคิดเห็นทางการเมือง แต่หากมองมิติชุมชนเข้มแข็งสังคมไทยมีความสมานฉันท์ พบว่า แม้ชุมชนมีปัญหา มีความเห็นต่างมีความขัดแย้ง แต่กล้าแสดงความคิดเห็น ยอมรับข้อเท็จจริงส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง วัฒนธรรมการเมืองใหม่ กระแสสังคมไทยสมานฉันท์ของประเทศไทย เพื่อท้องถิ่นเข้มแข็งจากชุมชนต้นแบบ ประยุกต์ใช้กิจกรรมทางการเมืองสร้างชุมชนเข้มแข็งแบบสมานฉันท์ ความขัดแย้งมีอยู่จริงในสังคมไทย ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม (พรธาดา พฤษโยงกุล, 2560)

ตราบเท้าที่ระเบียบการเมือง รัฐและผู้ใช้อำนาจรัฐยังคงไว้ซึ่งความชอบธรรมบนฐานใดฐานหนึ่งที่กล่าวมาเบื้องต้น สังคมนั้นก็สามารถจะดำเนินไปได้โดยปกติสุขในระดับหนึ่ง แต่เมื่อใดก็ตามที่ระบบสังคมอันได้แก่องค์กรต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นภายใต้ระเบียบการเมือง เช่น ระบบกฎหมาย ระบบการเมือง ระบบการบริหาร ระบบเศรษฐกิจและธุรกิจ องค์กรศาสนา และองค์กรอื่นๆ ขาดการยอมรับและเสียความชอบธรรมเนื่องจากความขัดแย้งในสังคมเกิดขึ้นรุนแรงถึงจุดที่องค์กรต่างๆ ดังกล่าวไม่สามารถจะแก้ไขปัญหาก็จะนำไปสู่วิกฤตทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจ นี่ก็จุดเริ่มต้นของการเกิดปัญหา

ปัญหาความรุนแรงทางการเมืองของไทย

ความรุนแรงทางการเมืองมิใช่ปรากฏการณ์ใหม่ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความรุนแรงทางการเมืองนั้นเกิดขึ้นตลอดเวลาในรูปแบบต่างๆ อาทิ เช่น สงคราม การก่อกบฏ การก่อจลาจล การลอบสังหาร การปฏิวัติ การรัฐประหาร การก่อการร้าย หรือแม้กระทั่งการกดขี่ทางการเมืองที่เกิดกับเราโดยที่เราไม่รู้ตัวบ้าง หรือบางครั้งเราก็อาจไม่รู้ตัวเลยก็ตาม อย่างไรก็ตามในทางวิชาการ โดยเฉพาะในทางสังคมศาสตร์ นักวิชาการต่างๆ หันมาสนใจศึกษาปัญหาความรุนแรงทางการเมืองในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคมมากขึ้นเป็นลำดับ จนอาจกล่าวได้ว่า ปัญหาความรุนแรงทางการเมืองกลายเป็นหัวข้ออดนิยมนักวิชาการศึกษากันอย่างกว้างขวางมากที่สุดหัวข้อหนึ่ง

จากที่พบเห็นปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบัน คงไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าไม่ทราบเรื่องความขัดแย้งทางการเมืองในกรณีของเสื้อเหลือง-เสื้อแดง ซึ่งมันมีรากฐาน

สาเหตุที่สลับซับซ้อนและนำมาสู่ความรุนแรงทางการเมืองหลายครั้ง จนที่สุดกลายเป็น โศกนาฏกรรมกลางเมืองเมื่อผู้คนกว่า 90 คนต้องเสียชีวิต ดังนั้นเพื่อเป็นการอธิบาย หา แนวคิด และสร้างทางเลือกให้กับสังคมไทยในการเผชิญหน้ากับความรุนแรงทางการเมือง โดยการเสนอแนะและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับความรุนแรงต่างๆที่เกิดขึ้นทางการเมือง ให้ เป็นทิศทางของสังคม ในการจัดการความรุนแรงทางการเมืองทั้งในปัจจุบันและในอนาคต เพื่อเป็นการง่ายต่อการทำความเข้าใจ ข้าพเจ้าจึงนิยามคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับบทความนี้ มา ให้ได้ทราบกันอย่างคร่าวๆ โดยคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องนั้นมีอยู่ด้วยกัน 2 คำ คือ ความขัดแย้ง และความรุนแรง ดังนี้

ความขัดแย้ง

ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525

- ขัด เป็นคำกริยา หมายถึง ไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ขึ้นไว้ แย้งกัน ไม่ลงรอยกัน
- แย้ง เป็นคำกริยา หมายถึง ไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกัน ต้านไว้ ทานไว้

สรุปความว่า ความขัดแย้ง หมายถึง การกระทำที่ไม่ลงรอย ขัดขึ้น หรือต่อต้าน กัน

พจนานุกรมของเว็บสเตอร์ (Webster's Ninth New Collegiate Dictionary) ได้ให้ความหมายของคำว่า ความขัดแย้ง (Conflict) ไว้ดังนี้

1. การต่อสู้ การรบพุ่ง การสงคราม
2. การแข่งขันหรือการกระทำที่ตรงกันข้าม (ซึ่งสืบเนื่องมาจาก ความต่างกันในเรื่องความคิดเห็น ความสนใจ หรือบุคลิกภาพ) ความคับข้องใจ ซึ่งเกิดมาจากความปรารถนา แรงขับ ความต้องการที่ขัดกันทั้งภายในตัวบุคคลแลภายนอก
3. ได้มีผู้รู้ให้ความหมายของคำว่า ความขัดแย้งไว้ต่าง ๆ กัน ความหมายที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

ความขัดแย้ง เป็นการต่อสู้ดิ้นรนระหว่างผู้ที่ไม่ลงรอยกัน (ทั้งบุคคลหรือกลุ่ม) ใน ด้านความต้องการ ความปรารถนา ความคิด และผลประโยชน์ ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อ บุคคลหรือกลุ่มที่เผชิญหน้าไม่สามารถหาข้อยุติที่เป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่ายได้

ความขัดแย้ง เป็นพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องต้องกัน ระหว่างกลุ่มที่มีความสนใจ ต่างกัน

ความขัดแย้ง เป็นกระบวนการหนึ่งที่เริ่มต้นเมื่อกลุ่มหนึ่งรับรู้ว่าคุณถูกทำลายจากกลุ่มอื่นหรือสื่อเค้าว่ากลุ่มอื่นตั้งท่าจะทำลายตน

ความขัดแย้ง หมายถึง สภาพการณ์ที่ทำให้คนตกอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถจะตัดสินใจหรือตกลงหาข้อยุติอันเป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่ายได้ (ชลธิชา หมั่นนวล, 2560)

ความขัดแย้ง หมายถึง สถานการณ์ที่คนมีความเห็น ความเชื่อไม่ตรงกัน และตกอยู่ในภาวะที่ไม่อาจจะตกลงหาข้อยุติที่น่าพอใจได้ทั้งสองฝ่าย หากปล่อยปละละเลย ไม่หาทางทำความเข้าใจอาจก่อให้เกิดความแตกแยก อิจฉาริษยา ซึ่งมีผลกระทบไปถึงความเสื่อมโทรมของหน่วยงานได้

ความขัดแย้ง หมายถึง สภาพการณ์ที่บุคคล 2 ฝ่าย มีความคิดเห็น หรือความเชื่อที่ไม่ตรงกันและยังไม่สามารถหาข้อยุติที่สอดคล้องต้องกันได้

ความขัดแย้งขององค์การ คือ ความไม่เห็นพ้องต้องกันระหว่างสมาชิก หรือกลุ่มขององค์การสองกลุ่ม หรือมากกว่าเกิดขึ้นจากข้อเท็จจริงเกี่ยวกับว่า พวกเขาจะต้องมีส่วนร่วมในทรัพยากรที่จำกัด หรืองานต่าง ๆ หรือพวกเขามีความแตกต่างในด้านสถานภาพ เป้าหมาย ค่านิยม การรับรู้ ทัศนคติ ความเชื่อซึ่งแตกต่างกันและไม่เห็นพ้องต้องกัน ต่างก็พยายามแสดงทัศนะของพวกเขาให้เด่นกว่าบุคคลอื่น หรือความต้องการของเขาไม่ได้รับการตอบสนอง

ความขัดแย้งเป็นความรู้สึกนึกคิด หรือการกระทำที่ขัดกันทั้งภายในตนเอง ระหว่างบุคคล และระหว่างกลุ่ม ซึ่งมีผลทำให้เกิดการแข่งขัน หรือการทำลายกัน (ลิขิต ธีรเวคิน, 2552)

ที่มาของความขัดแย้งในสังคม

ความขัดแย้งในสังคมมีสาเหตุและมีลักษณะอย่างที่กำลังมาเบี่ยงเบนเกิดขึ้นได้ อย่างไร มีข้อสังเกตว่า สังคมทุกสังคมย่อมหลีกเลี่ยงความขัดแย้งไม่ได้ ความขัดแย้งในสังคมจึงเป็นเรื่องปกติ เป็นแต่เพียงว่าความขัดแย้งดังกล่าวยังสามารถหาข้อยุติได้ในกรอบของกลไกที่มีอยู่สังคมนั้นก็สามารถดำเนินต่อไป หรือตราบท่าที่ปัญหาความขัดแย้งอยู่ในสัดส่วนที่ไม่แพร่กระจายไปทั่วทั้งสังคมจนหาวิธีการหรือกลไกเพื่อยุติความขัดแย้งไม่ได้สังคมนั้นก็สามารถดำเนินต่อไป โดยในภาพรวมจะถือได้ว่าสังคมนั้นยังอยู่ได้อย่างมีความสมานฉันท์ แต่เมื่อใดก็ตามที่ความขัดแย้งถึงจุดที่ไม่สามารถจะแก้ไขเยียวยาได้ ทางเลือกของสังคมก็就会被จำกัดลง โดยมีทางออกอยู่สองทางคือ การพยายามแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติวิธี ด้วยการ

เจรจาหรือไกล่เกลี่ย หรือมิฉะนั้น ก็คงต้องแก้ไขความขัดแย้งด้วยการใช้กำลังหรือความรุนแรง ผลที่ออกมาก็คือ การที่ฝ่ายหนึ่งชนะ อีกฝ่ายหนึ่งพ่ายแพ้ ผู้ชนะก็จะสร้างระเบียบการเมืองขึ้นมาใหม่ และถ้าเป็นกรณีที่ไม่สามารถจะเอาชนะกันได้ก็อาจจะถึงกับแตกแยกออกเป็น 2 ส่วน หรือ 3 ส่วน ของหน่วยชุมชนหรือหน่วยการเมืองใหม่แล้วแต่กรณี (วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ, 2548)

ปรากฏการณ์ที่เกริ่นมาเบื้องต้นสามารถจะเข้าใจแจ่มชัดยิ่งขึ้นถ้ามองในรูปของความเป็นจริงอย่างวัตถุวิสัยของธรรมชาติมนุษย์และสังคมมนุษย์ ในแง่หนึ่ง สิ่งที่เราเรียกว่ามนุษย์หรือสัตว์ประเสริฐนั้นก็คือสิ่งที่มนุษย์กำหนดขึ้นมาเอง ในความเป็นจริง มนุษย์และสัตว์ก็คือชีวภาพของสิ่งมีชีวิตที่มีความคล้ายคลึงกันทุกอย่าง มนุษย์จะต่างจากสัตว์ก็ตรงที่มีสมองที่ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพดีกว่า มีความจำที่ยาวนานกว่า มีกลองเสียงที่สามารถสร้างเสียงได้มากกว่าเพื่อใช้ในการสื่อสาร และที่สำคัญมีนิ้ว 5 นิ้วที่ใช้ประโยชน์อย่างมากในการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ เช่น เครื่องไม้เครื่องมือ อาวุธ รวมทั้งงานศิลปะ การก่อสร้าง ฯลฯ สองมือพร้อมด้วยสิบนิ้วของมนุษย์บวกกับสมองที่มีความฉลาดเฉียบแหลมทำให้มนุษย์มีคุณภาพเหนือกว่าสัตว์อย่างมาก (กัลตุง, โยฮัน. เดชา ตั้งสีฟ้า แปล, 2550)

ทั้งหลายทั้งปวงดังกล่าวนี้คือการจัดระเบียบการเมือง ถ้าจะเรียกรวมๆ ก็อาจจะใช้คำว่า วัฒนธรรม (culture) เพราะฉะนั้นมนุษย์จึงมีความสามารถข้ามจากสภาพธรรมชาติ (the state of nature) มาสู่ the state of culture ได้ในที่สุด สังคมมนุษย์จึงสามารถอยู่ร่วมกันโดยสันติ มีความขัดแย้งน้อยที่สุด หรือถ้ามีความขัดแย้งเกิดขึ้นก็มีกลไกในการแก้ไขความขัดแย้งนั้นได้

แต่เงื่อนไขที่สำคัญที่สุด the state of culture จะต้องเป็นที่ยอมรับและมีความชอบธรรม โดยมนุษย์ที่เป็นสมาชิกของชุมชนทุกคนยอมรับสภาพของ the state of culture นั้น เช่น ประเด็นในเรื่องผลประโยชน์ที่ลงตัว ประเด็นในเรื่องอำนาจที่เป็นที่ยอมรับ ประเด็นในเรื่องความเป็นธรรมของสังคม ประเด็นเรื่องความยุติธรรมในกระบวนการกฎหมายและศาล และการยอมรับมาตรการ กระบวนการของการแก้ไขความขัดแย้ง เช่น ความขัดแย้งเรื่องที่ทำกินก็สามารถแก้ไขปัญหาด้วยการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ประนีประนอมยอมความ เจรจาไกล่เกลี่ย จนเอื้อประโยชน์ต่อทุกฝ่ายและทุกฝ่ายพอใจ แต่เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์ไม่สามารถจะยอมรับ the state of culture ได้อีกต่อไป เพราะระบบและกลไกดังกล่าวไม่สามารถจะแก้ไขความขัดแย้งได้ มนุษย์ที่อยู่ในชุมชนเดียวกันนั้นก็

อาจจะข้ามแดนจาก the state of culture ไปสู่ state of nature นั่นคือการใช้พลังกำลังและความรุนแรงเข้าแก้ไขปัญหา และอาจจะลงเอยด้วยการสูญเสียชีวิต บาดเจ็บทางกาย หรือสูญเสียทรัพย์สิน ความขัดแย้งอาจจะยุติลง แต่ในบางกรณีก็เป็นเพียงชั่วคราวเท่านั้น และกรณีที่เลวที่สุดก็คือ การใช้กำลังรุนแรงที่ดำเนินต่อยาวนานเป็นปีๆ เช่นในกรณีสงครามกลางเมืองของอังกฤษ ของสหรัฐอเมริกา ของสเปน ของจีน เป็นต้น แต่ในกรณีที่เลวร้ายที่สุดก็คือแตกเป็นเสี่ยงๆ ของชุมชนการเมือง หรือหน่วยการเมืองนั้น ซึ่งมีตัวอย่างมาแล้วหลายกรณีในประวัติศาสตร์ (จอห์น แมคคอนแนล, 2538)

ความรุนแรง

ความหมายของคำว่า Violence หรือ ความรุนแรง หมายถึง การกระทำที่มีหรือสื่อว่ามีเจตนาที่จะกระทำกับบุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่นได้รับบาดเจ็บ การบาดเจ็บนี้อาจเนื่องมาจากการทำร้ายร่างกาย หรือจิตใจ ตั้งแต่เล็กน้อยไปจนถึงขั้นเสียชีวิตได้

สาเหตุของการเกิดความรุนแรง

1. ลักษณะส่วนตัวของผู้กระทำความรุนแรง
2. ทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อผิดๆ ของผู้กระทำความรุนแรง ตลอดจนความเชื่อดั้งเดิมผิดๆ ที่เรียกว่ามายาคติ (myths) ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีคิดและพฤติกรรมทั้งของผู้กระทำ ผู้ถูกกระทำและบุคคลอื่นๆ

3. สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เกิดความรุนแรง เช่น สื่อต่าง ๆ เป็นต้น

ทางออกของปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองไทยเพื่อมิให้นำมาซึ่งความรุนแรงทางการเมือง

กลุ่มนักวิชาการ และผู้ที่ปรารถนาให้ความสมานฉันท์เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ได้มีความพยายามหลายครั้ง เพื่อนำเสนอให้มีกระบวนการรับฟังกันและกันด้วยใจที่ไร้อคติ (Dialogue) แต่ก็พบกับความล้มเหลวเช่นกัน ที่เป็นเช่นนั้นเป็นเพราะ

- 1) แกนนำของกลุ่มขัดแย้งไม่เข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อการเจรจา ตามแนวทางสันติวิธี
- 2) ต่างฝ่ายต่างใช้ สันติวิธี เป็น คำพูดที่สวยงามหรือภาพลักษณ์ฝ่ายตนแต่แท้จริงไม่สามารถปฏิบัติตามได้เลย เพราะ สิ่งที่มีอิทธิพลเหนือกว่า สันติวิธี คือ กิเลส และความใฝ่慕เอาชนะกัน โดยขาดการคิดถึง ประชาชนผู้บริสุทธิ์ ที่ต้องมาเดือดร้อนจาก สถานการณ์อันเลวร้ายที่พวกเขาไม่ได้ก่อขึ้น นั่น คือ ปรากฏการณ์ของการลืมนึกถึงการเอาใจเขามาใส่ใจเรานั่นเอง

3) การไม่ยอมรับกฎ กติกา ตามแนวทางประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ทำให้มีก้ออ้าง สิทธิ เสรีภาพ แต่ขาดการคำนึงถึง ภราดรภาพ (Fraternity) คือความเป็นพี่เป็นน้องกัน มนุษย์ทุกคนจะต้องมีความเท่าเทียมกันและปฏิบัติต่อกันด้วยน้ำใจ ความเป็นพี่เป็นน้อง เป็น สิ่งที่ธรรมชาติมอบให้มนุษย์ คือ การไม่เน้นผิวพรรณ หรือ เผ่าพันธุ์

4) การสื่อสาร และการให้ข้อมูลแก่สังคมมีการบิดเบือน เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มตน จนทำให้คนอื่นๆที่ไม่ได้เกี่ยวข้อง (หรือ คนไม่มีสีเสื้อ ว่าเป็นฝ่ายใด) จะเกิดความ สับสน และในที่สุดจะนำมาซึ่งการถูกแทรกแซงและบ่อนทำลายความมั่นคงและความสามัคคี ในชาติได้

5) ผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ยุติความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ต้อง ถามใจตัวเองให้ ชัดเจนว่า “พวกท่านทั้งหลายรักชาติ รักแผ่นดินนี้ อย่างแท้จริง หรือไม่” เพราะนั่นหมายถึง เราจะค้นหาทางออกที่เป็นจุดหมายร่วมกัน ที่ต่างฝ่าย ต่างชนะ นั่นคือ ประเทศชาติชนะ มิใช่ ใครกลุ่มใด กลุ่มหนึ่ง ชนะ

การแก้ไขความขัดแย้งในสังคม

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมจำเป็นต้องมีการแก้ไข มิฉะนั้นสังคมจะแตกเป็นเสี่ยงๆ ความขัดแย้งที่เห็นชัดที่สุดก็คือการไม่มีความยุติธรรมทางสังคม อันได้แก่ ความเหลื่อมล้ำในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจระหว่างนครและชนบท ระหว่างคนรวยและคนจน และที่สำคัญที่สุดปัญหาทางเศรษฐกิจดังกล่าวนั้นไม่มีการเยียวยาอย่างแท้จริง

ส่วนสำคัญการพัฒนามนุษย์เป็นกุญแจสู่ความสำเร็จของการพัฒนาทางสังคม และเศรษฐกิจของประเทศ การพัฒนามนุษย์ไม่เพียง แต่เป็นการเพิ่มรายได้เท่านั้น แต่ยังช่วยเพิ่มทางเลือกให้กับมนุษย์เช่นสิทธิมนุษยชนเสรีภาพความสามารถและโอกาสและเพื่อให้คนมีชีวิตที่ยาวนานมีสุขภาพดีและมีความคิดสร้างสรรค์ (Joko Sangaji, 2016)

นอกจากความเหลื่อมล้ำดังกล่าวก็คือความเหลื่อมล้ำระหว่างนครและชนบท ซึ่งสามารถจะเห็นได้เป็นรูปธรรม ในขณะที่นครหลวงหรือเมืองใหญ่ๆ ในประเทศมีสิ่งอำนวยความสะดวกทุกประการ มีถนนหนทางอันเป็นยอมรับกันในระดับสากล โดยทรัพยากรมหาศาลในการพัฒนาเมืองดังกล่าวโดยภาษีที่เก็บได้จากประชาชนทั่วประเทศ ขณะเดียวกัน ในหมู่คนยากจนที่เป็นชุมชนแออัดก็มีความเป็นอยู่ที่ขัดกับสุขลักษณะ บ้านเรือนตั้งอยู่บนน้ำคร่ำ มีกลิ่นเหม็นของน้ำเน่ากระจายไปทั่ว พร้อมๆ กับการปล่อยสารพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม ภาพความขัดแย้งดังกล่าวนี้เป็นดัชนีบ่งชี้ถึงความไม่ยุติธรรมทางสังคม

ขณะเดียวกันในขณะที่นครหลวงและเมืองใหญ่ๆ เต็มไปด้วยสีสนับ สิ่งอำนวยความสะดวกซึ่งถือว่าศิวิไลซ์ในสากล ในชนบทบางแห่งซึ่งผู้อาศัยอยู่มีสิทธิธรรมแห่งการเป็นพลเมืองหรือประชาชนโดยเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย มีเสียงการเลือกตั้งหนึ่งเสียงเท่ากับคนอื่น กลับต้องอยู่ในสภาพยากจนข้นแค้น มีชีวิตที่รันทด ขาดปัจจัยสี่อันเป็นที่ยอมรับ ไม่มีไฟฟ้าและน้ำประปา เมื่อมีการเปรียบเทียบตีกระฟ้าของผู้มีเงินกับหมู่บ้านทุรกันดารที่ขาดไฟฟ้าและน้ำประปา จะไม่มีคำอธิบายอันใดที่จะตอบประเด็นคำถามได้ว่า ความเหลื่อมล้ำเช่นนี้ยุติธรรมแล้วหรือ และเมื่อความตื่นตัวทางการเมืองเกิดขึ้นและเริ่มเห็นความเหลื่อมล้ำดังกล่าว โอกาสของความขัดแย้งทางการเมืองย่อมจะเกิดขึ้นได้โดยง่าย และไม่มีคำอธิบายใดๆ ไม่ว่าจะเป็นทางรัฐศาสตร์ หรือสังคมศาสตร์อื่นที่จะนำไปสู่ความหายข้องใจในหมู่ซึ่งเสียเปรียบในสังคมนี้ได้ ที่สำคัญคำอธิบายทางศาสนาที่ถือเป็นผลมาจากการกระทำในชาติก่อนก็ได้ขาดน้ำหนักไปอย่างมากในสังคมยุคโลกาภิวัตน์

ความเหลื่อมล้ำซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งดังกล่าวนี้จะต้องแก้ไขด้วยการเมือง ด้วยการปฏิรูปการเมือง เพื่อจะนำไปสู่ระบบการเมืองการปกครองที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผล มีกระบวนการคัดสรรตัวบุคคลเข้าสู่การใช้อำนาจอธิปไตยที่สามารถแก้ไขปัญหาสังคมและเยียวยาความทุกข์ยากให้กับประชาชนได้ การพยายามพัฒนาระบบการเมืองดังกล่าวจะต้องมีการปฏิรูปอย่างขนานใหญ่ ถึงจุดที่กล่าวได้ว่าเป็นเสมือนการปฏิวัติพลิกแผ่นดิน อันนี้เป็นความจำเป็นเพราะถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงสังคมในลักษณะการปฏิวัติพลิกแผ่นดิน แผ่นดินอาจจะพลิกเองโดยประชาชนผู้เสียเปรียบซึ่งตื่นตัวทางการเมืองและเรียกร้องความยุติธรรมทางสังคมและประชาธิปไตย จะเป็นผู้เริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในขอบข่ายที่กว้างขวางในลักษณะพลิกแผ่นดินดังที่ได้กล่าวมาแล้ว (แก้ววิบูลย์ แสงพลสิทธิ์, 2560)

“ความคิดเห็นที่แตกต่างเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ แต่ต้องเป็นไปด้วยการเคารพซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งการรับฟังกันด้วยใจที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตา ด้วยการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ให้คิดถึงว่า ถ้าคนไทยไม่รักกันแล้ว ประชาชาติใดในโลกนี้ที่จะรักพวกเราด้วยความบริสุทธิ์ใจ”

ส่วนที่สำคัญการบริหารจัดการ ต้องเป็นกระบวนการบริหารที่เน้นการบริหารงานแบบมีอาชีพ มีวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดผลอย่างชัดเจน ปรับปรุงโครงสร้างองค์กร (สมพงษ์ เกศานุช, 2560)

แม้ว่า สถานการณ์ความรุนแรงมีที่ท่าว่าจะหาทางคลี่คลาย หรือยุติ ได้ยาก แต่สิ่งหนึ่งที่คนไทย มีอยู่เหมือนกัน คือ ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ขอให้ ความคิดเห็นและอุดมการณ์ทางการเมืองที่ขัดแย้ง ยุติลงได้ด้วย การสานเสวนา เพราะนั่น คือ ทางออกที่เหมาะสมกับ คนไทยและสังคมไทย นับตั้งแต่ในอดีตกาลที่ผ่านมา เหล่าผู้นำชุมชน ต่างก็ใช้การล้อมวงพูดคุยกัน ฉันทัพพัญญูๆ แล้ว ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน และก็สามารถแก้ไขได้เสมอ กลุ่มแกนนำ (ไม่ว่าเสื้อสีใดก็ตาม) ลดทิว อดอคติ แล้วหันหน้ามา แสดงความรักต่อชาติ ด้วยการนั่งล้อมวงคุยกัน หาทางออกด้วยกันและไม่มองกลับไปในอดีต มีแต่ต้องมองไปข้างหน้า เพื่อสานสัมพันธ์แห่งสายเลือดความเป็นไทยเพื่อที่เราจะอยู่ร่วมกันต่อไปได้ เพื่อที่จะ “ยืม” ให้กันได้ ให้สมกับ คำว่า “สยามเมืองยิ้ม” ที่กำลังจะจางหายไป กลายเป็นเสน่ห์ของคนไทย เพื่อลูกหลานเราจะได้เดินต่อไปอย่างสง่างาม ท่ามกลางการถูกจับตามองผ่านสื่อไร้พรมแดนไปทั่วโลก ถ้าท่านรักลูกหลานของท่าน จงสร้างดอกไม้แห่ง “สันติภาพ” ให้เบ่งบานในใจ ด้วยการหันหน้ามาจับมือกัน ให้อภัยกัน เพราะท่านทั้งหลายอย่าลืมว่า ลูกหลาน กำลังนั่งมอง ความรุนแรงผ่านสื่ออยู่ทุกวัน แล้วพวกเขาจะเติบโตมาเป็นคนไทยแบบใดก็ขึ้นอยู่กับภาพที่พวกเราที่กำลังแสดงให้เห็นแก่เขาอยู่

ผู้ได้บังคับบัญชาส่วนมาก เมื่อถึงจุดๆหนึ่งก็มักจะมีการบ่นถึงความบกพร่องของผู้นำหรือผู้บริหาร เช่น ความล้มเหลวของผู้นำในการรับฟังความกล้า หรือการไม่ยอมรับความพยายามของผู้ตามการปฏิบัติของผู้บริหารในยุคปัจจุบันจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ผู้บริหารจำเป็นต้องมีที่ยึดมั่นบทบาทในการจัดการและพฤติกรรมขององค์กร ตลอดจนต้องมีความรู้ความเข้าใจในทฤษฎีต่างๆเกี่ยวกับภาวะผู้นำเป็นอย่างดี และยังต้องรู้ถึงเทคนิคในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมสอดคล้องกันในแต่ละสถานการณ์ บทบาทเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ผู้บังคับบัญชาต้องการให้ผู้บริหารนำมาใช้ในการบริหารองค์กร เพราะในปัจจุบันนี้องค์กรมีแนวโน้มมุ่งสนใจต่อการให้อำนาจแก่ผู้ตาม หรือผู้ใต้บังคับบัญชา องค์กรจึงมีความจำเป็นต้องมีที่ยึดมั่นบทบาทหน้าที่สำคัญให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชาเองก็ต้องการผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่มีความคิดกว้างไกล และเป็นคนที่มีความมั่นใจสูง เพื่อการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อไป (พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส และสุนทร สายคำ ,2560)

สิ่งที่สำคัญคือ สมาธิ ปัญญา สามารถนำไปเสริมสร้างภาวะผู้นำในด้านการนำตน นำคน นำงาน กล่าวคือ 1) ด้านการนำตน โดยใช้ศีล สมาธิ ปัญญา ศีลเป็นหลักการในการครองตนให้ตนมีความเป็นปกติสุข สมาธิ เป็นหลักการพัฒนาจิตให้มีสมาธิ ปัญญา เป็นหลักการพัฒนาให้มองเห็นโลกธรรม 2) ด้านการนำคน ศีลเป็นหลักประกันชีวิตตนและคนอื่น สมาธิ เมื่อได้พัฒนาจะเห็นสัจธรรม มีผลดีต่อสังคม ปัญญา เมื่อพัฒนาแล้วจะเกิดความเข้าใจกัน หรือมีทวิญญูเสมอกัน 3) ด้านการนำงาน เมื่อศีล สมาธิ ปัญญา ได้พัฒนาตนและคนแล้ว ย่อมมีผลต่อการนำงาน นั่นคือการพัฒนาดตนเองและคนอื่นให้สอดคล้องเหมาะสมกับงาน (รัฐธรรมนุญ เทศแก้ว, 2560)

“อำนาจเงินเป็นเพียงมายาที่เชื่อว่าจะแลกวัตถุสิ่งของมาปรนเปรอให้เรามีความสุขได้ก็จริง แต่วัตถุเหล่านั้น ไม่จีรังยั่งยืน ความดีและความรักที่เรามอบให้กันต่างหาก เป็นของขวิญญูอันวิเศษ ที่เราจะมอบเป็นมรดกไว้ให้ลูกหลานเราได้ ดำรงชาติไทยไว้ชั่ววันรันดร์”

สรุป

ความขัดแย้งในสังคมเป็นเรื่องปกติ ในแง่หนึ่งมีการกล่าวว่า ในอีกด้านหนึ่งของเหรียญความขัดแย้งคือตัวแปรสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา ตัวอย่าง เช่น ความขัดแย้งที่นำไปสู่สงครามได้นำไปสู่การพัฒนาอารยทุธิปไตยปรณต่างๆ การสื่อสารและการขนส่ง จึงมีการค้นคว้าวิจัยกันมากในเรื่องนี้ เมื่อสงครามสงบลงก็เกิดมีการใช้วิทยุสนามเพื่อการสื่อสารจนถึงการพัฒนาเครื่องบินรบมากลายเป็นเครื่องบินขนส่งและเครื่องบินโดยสาร เป็นต้น ความขัดแย้งในทางสังคมไปสู่การตรากฎหมาย กฎระเบียบ และการพัฒนากระบวนการยุติธรรมและศาลในระดับต่างๆ แต่ในขณะที่มีด้านดีของเหรียญ ด้านที่เป็นด้านลบก็เป็นสิ่งที่มองข้ามไม่ได้เพราะส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสังคมมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์ ที่สำคัญคือต่อระเบียบการเมืองอันประกอบด้วยระบบการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และค่านิยม

สังคมที่มีการพัฒนาแล้วจะต้องมีการจัดระเบียบการเมืองที่เป็นที่ยอมรับของประชาชนและมีความชอบธรรมทางการเมือง สามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งได้ เมื่อใดก็ตามที่ปัญหาคความขัดแย้งไม่สามารถจะแก้ไขได้โดยระเบียบการเมืองที่มีอยู่ ก็จำเป็นต้องมีการปฏิรูประเบียบการเมืองนั้น มิฉะนั้นความขัดแย้งจะดำเนินต่อไปในลักษณะคาราคาซัง ซึ่งจะทำให้ฝืนไยของสังคมและเศรษฐกิจเปราะบางและขาดวินเมื่อเวลาผ่านไป จนถึงจุด

ที่ไม่สามารถจะนำมาปะผุหรือใช้ประโยชน์ได้ก็จะหมดทางเลือก อันตรายที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะมองข้ามได้เพราะมีตัวอย่างของประวัติศาสตร์หลายกรณีที่บ่งชี้ถึงการปล่อยปละละเลยในการแก้ไขปัญหา เครน บรินตัน (Crane Brinton) ผู้ซึ่งเขียนเกี่ยวกับการปฏิวัติ (The Anatomy of Revolution) ได้กล่าวถึงลักษณะร่วมที่ประเทศที่มีการปฏิวัติมีก่อนการปฏิวัติพลิกแผ่นดิน อันได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นในสังคม ความไม่ไว้วางใจกันในกลุ่มผู้นำ การที่ชนชั้นปัญญาชน นักปราชญ์ ราชบัณฑิต หันเหความภักดีจากระบบสังคมที่เป็นอยู่ และที่สำคัญเศรษฐกิจที่พัฒนาไปได้อย่างดีเกิดความชะงักงันและทรุดต่ำลง ปัญหาทั้งหมดนี้ถูกกระทำให้รุนแรงยิ่งขึ้นเมื่อกลไกของรัฐอันได้แก่ ระเบียบการเมือง ระบบการบริหาร ฯลฯ ขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นอย่างยิ่ง ตัวแปรต่างๆ นี้ได้มาจากการศึกษาเปรียบเทียบการปฏิวัติฝรั่งเศส อเมริกา รัสเซีย อังกฤษ และเม็กซิโก

ปฏิวัติจะหยุดยั้งได้ถ้ามีการปฏิรูปอย่างขนานใหญ่ แต่การปฏิรูปนั้นต้องเป็นการปฏิรูปอย่างแท้จริง เข้ากับรูปแบบการปฏิวัติพลิกแผ่นดิน ซึ่งจะมีความแตกต่างจากการปฏิวัติทั่วไปก็คืออาจไม่ต้องใช้ความรุนแรง หากแต่ต้องใช้การกุมอำนาจรัฐและความมุ่งมั่นทางการเมือง ขณะเดียวกันก็มีการสนับสนุนจากประชาชนทั่วไป แก้ไขปัญหาอย่างแท้จริงเพื่อให้ความขัดแย้งและปัญหาที่มีอยู่บรรเทาลงหรือสิ้นสุด จัดระเบียบการเมืองขึ้นใหม่ที่เป็นระเบียบการเมืองอันเป็นที่ยอมรับของประชาชน มีความชอบธรรมทางการเมือง การจัดระเบียบทางการเมืองขึ้นใหม่นี้ไม่จำเป็นต้องมีการทำลายระเบียบการเมืองเก่า หรือองค์กรต่างๆ ที่มีอยู่ในอดีต หากแต่ต้องมีการปรับเปลี่ยนสถานะและกิจกรรมในบางส่วนเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกาภิวัตน์ และที่สำคัญเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงภายในสังคมนั้นๆ อันมีผลมาจากกระบวนการ social mobilization ที่กล่าวโดยแซมมูเอล อันดิงตัน ไว้อย่างมีนัยสำคัญตามที่ได้สาธยายมาแล้ว

เอกสารอ้างอิง

กัลตุง, โยฮัน. เดชา ตั้งสีฟ้า แปล (2550) *การเปลี่ยนแปลงขับเคลื่อนความขัดแย้งด้วยสันติวิธี*.

กรุงเทพมหานคร : คบไฟ

แก้ววิบูลย์ แสงพลสิทธิ์. (2560). การศึกษาความขัดแย้งการจัดการกับความขัดแย้งของพ

ยาบ. *ออนไลน์*. แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/403731>.

สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2560.

- จอห์น แมคคอนแนล (2538). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการระงับความขัดแย้ง: คู่มือสำหรับชาวพุทธผู้ไม่สันติ*. พระไพศาล วิสาโลและคณะ (บรรณาธิการและ แปล). กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เสมสิกขาลัย.
- ชลธิชา หมั่นนวล. (2560). ปัญหาความเสื่อมโทรมทางคุณธรรมจริยธรรมของคนไทย. *ออนไลน์*. แหล่งที่มา <http://sd-group1.blogspot.com/2013/01/53242131.html>. สืบค้นเมื่อ : 15 มีนาคม 2560.
- พรรษา พุฒยงกูร. (2560). วัฒนธรรมการเมืองใหม่กระแสสังคมไทยสมานฉันท์ : ความคิดทางการเมือง กระบวนการสร้างความสมานฉันท์เพื่อท้องถิ่นเข้มแข็ง. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 5, (1) 297-305.
- พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส และสุนทร สายคำ. (2560). ภาวะผู้นำของผู้บริหารในมุมมองของผู้ใต้บังคับบัญชา. *วารสารสถาบันวิจัยพินิตธรรม*, 4, (2) 15 - 28.
- รัฐธรรมนูญ เทศแก้ว. (2560) ภาวะผู้นำในทศพิธราชธรรม. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ*, 4, (2) 64-73.
- ลิขิต อีระเวคิน. (2552). *การเมืองไทยและประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท มิสเตอร์ ก๊อปปี้ ประเทศไทย จำกัด.
- วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. (2548). *คู่มือการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนและการแก้ปัญหาความขัดแย้ง*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า
- สมพงษ์ เกษานุช. (2560) การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ : ทิศทางการกำหนดกระบวนการทัศน์ในการบริหารจัดการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย. *วารสารธรรมทรรศน์*, 17, (2) 173-185.
- Joko Sangaji . (2016). The Determinants of Human Development Index in Several Buddhist Countries. *Journal of Buddhist Education and Research*, 2, (1) 48-60.